

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงผลการใช้โปรแกรมการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาต่อพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กของนักศึกษาพยาบาลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ จากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์
  - จุดมุ่งหมายของการศึกษาทางการพยาบาล
  - การจัดการเรียนการสอนวิชา การพยาบาลเด็ก
2. การสอนโดยใช้กรณีศึกษา
  - ความหมาย
  - แบบกรณีศึกษาเพื่อการปรับพฤติกรรม
  - วิธีการสร้างและใช้กรณีศึกษา
3. มโนคติของการดูแลทางพยาบาลศาสตร์และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก
  - ความหมายของพฤติกรรมการดูแล
  - ความต้องการการดูแลของผู้ป่วยเด็ก
  - วิธีการประเมินพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์

การจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ เป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมพยาบาลที่มีความรู้ ความสามารถด้านวิชาชีพ พร้อมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติ การพยาบาลทุกระดับเพื่อตอบสนองความต้องการด้านบริการพยาบาลในสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา รวมทั้งเป็นผู้ที่ใฝ่หาความรู้ และมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในการให้บริการพยาบาลนั้นพยาบาลต้องใช้นวัตกรรม หลักการ ทฤษฎีทางการพยาบาล กระบวนการพยาบาลและศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาสุขภาพให้แก่ผู้รับบริการ (สถาบันพัฒนา กำลังคนด้านสาธารณสุข, 2538) จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้ระบบการให้บริการสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงซับซ้อนขึ้นไปกว่าเดิม ชาวสารมีการแพร่หลาย แหล่ง วิทยาการความรู้มีมากมาย แนวทางการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันจึงมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการยึดนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง

จุดมุ่งหมายของการศึกษาพยาบาล

การเรียนการสอนทางการพยาบาลศาสตร์มีลักษณะเป็นวิชาชีพเชิงปฏิบัติ (Practice – Oriented Discipline) ที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ต้องสัมพันธ์กัน เต็มใจ ชันติสิทธิ์ (2539 :10 – 15) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลศาสตร์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และ ภาคทดลอง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติและจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดโอกาส เวลา สถานที่ ให้นักศึกษาได้เรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติในสภาพการณ์ที่เป็นจริง นักศึกษาได้เห็น ได้สังเกต ได้สื่อความหมายลงมือกระทำหรือให้การพยาบาลกับผู้ป่วยและผู้มารับบริการในสภาพที่เป็นจริง จำนวนนักศึกษาจะแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มจำนวนนักศึกษาจะอยู่ระหว่าง 6 - 10 คน ดังนั้นนักศึกษาจึงมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนได้มากและทั่วถึงกว่าการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎี

สมคิด รักษาสัตย์ (2533 : 2 - 6) กล่าวถึงความจำเป็นและความสำคัญของการสอนภาคปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. เป็นการนำความรู้ที่ได้ศึกษามา ไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลและการจัดการด้านสุขภาพอนามัยในสภาพที่เป็นจริง เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในข้อความรู้ทฤษฎี
2. ได้ทดลองหรือทดสอบข้อความรู้และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้จริงหรือเป็นสิ่งที่จะยึดถือเป็นวิธีการปฏิบัติได้ต่อไป
3. เสริมสร้างทักษะที่จำเป็นให้แก่นักศึกษา ทักษะที่สำคัญ คือการปฏิบัติ ทักษะการคิด การวิเคราะห์ ทักษะการใช้ข้อมูลและเหตุผลในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในด้านการแก้ปัญหา ทักษะในการสื่อความหมาย ทั้งในด้านการเขียนและการพูด นอกจากนี้ศึกษามีโอกาสในการฝึกการทำงานเป็นทีมด้วย
4. การเรียนการสอนภาคปฏิบัติจะช่วยเพิ่มหรือขยายขอบข่ายของความรู้ ความสามารถและประสบการณ์การทำงานให้กับนักศึกษาได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งเป็นแหล่งที่ช่วยสร้างและพัฒนาทัศนคติต่อวิชาชีพและการปฏิบัติงานในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น
5. เสริมสร้างความมั่นใจในความรู้และการปฏิบัติให้แก่นักศึกษาและช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มและความปรารถนาที่จะปรับปรุงแก้ไขวิธีการปฏิบัติงานของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ผู้สอนสามารถประเมินพัฒนาการของนักศึกษาว่าอยู่ในระดับใด หรือทำให้เกิดความมั่นใจในความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาได้

การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติถือเป็นหัวใจหลักของวิชาชีพพยาบาล (สมคิด รักษาสัตย์ และ ประนอม โอทกานนท์, 2526) ซึ่งผู้สอนต้องให้ความสำคัญ สามารถทำการสอน โดยมีศิลปะ วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

Bloom(1981) ได้แบ่งประเภท จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ด้านต่างๆ ออกเป็นจุดมุ่งหมายด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย เช่นเดียวกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนพยาบาลศาสตร์ ซึ่งได้มีการยอมรับและใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน คือ มุ่งให้นักศึกษามีพัฒนาการด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ด้านจิตพิสัย (Affective domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ดังนี้

1. การพัฒนาด้านพุทธิพิสัย

การมุ่งให้ข้อเท็จจริง ข้อความรู้ ความเป็นจริงของเรื่องต่าง ๆ มุ่งให้ใช้ความรู้นั้นได้อย่างถูกต้อง มีเหตุมีผล รวมทั้งอธิบายหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่มีกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ มีการบูรณาการความรู้ เพื่อสร้างความคิดใหม่ ๆ และทำการประเมินผลได้อย่างมีหลักการและเหตุผล

2. การพัฒนาด้านจิตพิสัย

ครอบคลุมพัฒนาการด้านความสนใจ ทศนคติ ค่านิยม ความนิยมชมชอบ ความสำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ตามสิ่งเร้า

3. การพัฒนาด้านทักษะพิสัย

มุ่งให้นักศึกษาสามารถทำได้ ทักษะที่สำคัญ คือ ทักษะการแสดงออก โดยการกระทำ ซึ่งมีลักษณะเป็นธรรมชาติ หรือทำโดยอัตโนมัติ มีความคล่องแคล่ว ถูกต้อง ทั้งในกระบวนการและเทคนิควิธี ทำด้วยความมั่นใจ และนำไปสู่ผลตามที่คาดหวัง

ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้ง 3 ด้าน ควรมีการพัฒนาควบคู่กันไป เพื่อให้นักศึกษาปฏิบัติ การพยาบาลโดยผสมผสานระหว่าง ความรู้ ทักษะ และจิตใจ ในการปฏิบัติต่อผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับ Rawnsley (1980 : 244 - 247 อ้างถึงใน ทศนีย์ นนทะสร, 2533) กล่าวว่า การปฏิบัติกรพยาบาลจะต้องเน้นที่บุคคลโดยพยาบาลจะต้องให้ความสำคัญทั้งด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์ของการพยาบาล (art and science of nursing) คือ การพยาบาลที่ผสมผสาน

ทั้งความรู้ ทักษะ และจิตใจ ในการปฏิบัติต่อผู้ป่วย ซึ่งขณะนี้ ความรู้และทักษะได้มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ แต่ด้านจิตเจ้านั้นยังไม่ได้ศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์อย่างแพร่หลาย

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาด้านจิตพิสัยนั้น หากขาดเรื่องนี้และไม่มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบแล้ว พยาบาลก็จะเป็นวิชาชีพที่สมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้ขาดเอกลักษณ์ของพยาบาลที่จะต้องมียุติกรรมดูแลที่ดีต่อผู้ป่วย

การจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลเด็ก

สถาบันพัฒนาพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้จัดประมวลรายวิชาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์(ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2537 และกำหนดการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพยาบาลเด็ก(สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข , 2537) ดังนี้

การจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลเด็ก ประกอบด้วยการศึกษาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยนักศึกษาต้องนำความรู้ภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ เพื่อให้ได้ประสบการณ์ต่าง ๆ ทางการพยาบาลเด็กอย่างครอบคลุม โดยใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลเด็กและครอบครัวทั้งภาวะปกติและที่มีปัญหาสุขภาพ นักศึกษาจะเรียนวิชาการพยาบาลเด็ก แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ปีที่ 2 เรียนวิชาการพยาบาลเด็ก 1 ภาคทฤษฎีและมีการฝึกปฏิบัติการดูแลสุขภาพเด็กดี และในชั้นปีที่ 3 จะมีการเรียนทฤษฎีวิชาการพยาบาลเด็ก 2 และฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กที่ซับซ้อนในวิชาการพยาบาลเด็ก 3

ลักษณะวิชาการพยาบาลเด็ก 1 (ทฤษฎี 2 หน่วยกิต ปฏิบัติ 1 หน่วยกิต)

แนวคิดและหลักการพยาบาลเด็ก บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของพยาบาลในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพของเด็กแรกเกิด - วัยรุ่นตอนต้น บทบาทของครอบครัวต่อสุขภาพเด็กและการดูแลเด็ก แหล่งทรัพยากรในชุมชนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพของเด็กและครอบครัวการประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพเด็กในการดูแลเด็กที่มีปัญหาสุขภาพและการส่งต่อ

ฝึกประสบการณ์การประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการ การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกัน ใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลเด็กที่มีปัญหาสุขภาพและการส่งต่อ

ลักษณะวิชาการพยาบาลเด็ก 2 (ทฤษฎี 2 หน่วยกิต)

กระบวนการพยาบาลและการดูแลเด็กแรกเกิด – วัยรุ่นตอนต้นที่มีภาวะเสี่ยง การเจริญเติบโตและพัฒนาการผิดปกติ ความพิการ ปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนในระยะเฉียบพลัน ระยะวิกฤติ ระยะเรื้อรังและระยะสุดท้าย

ลักษณะวิชาการพยาบาลเด็ก 3 (ปฏิบัติ 2 หน่วยกิต)

ฝึกประสบการณ์ใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลเด็กแรกเกิด - วัยรุ่นตอนต้นที่มีภาวะเสี่ยง การเจริญเติบโตและพัฒนาการผิดปกติ ความพิการ ปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนในระยะเฉียบพลัน ระยะวิกฤติ ระยะเรื้อรังและระยะสุดท้าย

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลที่กำลังฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก 3 ซึ่งมารายละเอียดของวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในวิชาการพยาบาลเด็ก 3 ดังนี้

วัตถุประสงค์วิชาการพยาบาลเด็ก 3

1. ใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลเด็กแรกเกิด - วัยรุ่นตอนต้นที่มีภาวะเสี่ยง การเจริญเติบโต และพัฒนาการผิดปกติ ความพิการ ปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนในทุกระยะของการเจ็บป่วยได้
2. ปฏิบัติการพยาบาลเด็กเพื่อการตรวจพิเศษ การรักษา และการฟื้นฟูสภาพแก่เด็กป่วยได้
3. ใช้เครื่องมือเพื่อช่วยเหลือเด็กป่วยได้ทุกระยะของการเจ็บป่วย
4. ตัดสินใจในการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อช่วยเหลือเด็กป่วยที่มีปัญหาเร่งด่วนได้
5. ให้คำแนะนำแก่ครอบครัวและชุมชนของเด็กที่มีความเสี่ยง การเจริญเติบโตและพัฒนาการผิดปกติ ความพิการ และมีปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันภาวะแทรกซ้อนและฟื้นฟูสภาพเพื่อให้ดำรงชีวิตในสังคมได้
6. แสพแพร่ความรู้แก่ชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันปัญหาสุขภาพและความพิการได้
7. ใช้วิธีติดต่อประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพและเสนอปัญหากับผู้ร่วมงานได้

8. ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานในทีมสุขภาพและหน่วยงานอื่น ๆ อย่างใส่ใจและมีความรับผิดชอบต่อบทบาทของตนเอง

ซึ่งในการจัดการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ มีวิธีการสอนที่ใช้โดยทั่วไปดังนี้

1. การสาธิต (demonstration) เพื่อแสดงวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียน การสาธิตอาจทำร่วมกับการบรรยาย การประชุมเพื่อแก้ปัญหา เป็นต้น เมื่อการสาธิตสิ้นสุดลงแล้ว อาจให้เวลาแก่ผู้เรียนถามปัญหาหรือซักซ้อมความเข้าใจและอาจให้ทดลองทำเพื่อการประเมินความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการปฏิบัติ

2. การประชุมเพื่อการปรึกษาหารือ ซึ่งอาจกระทำระหว่างครูและนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ (Group , individual conference) การเรียนการสอนในลักษณะนี้มุ่งให้เรียนรู้ปัญหาหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะหรือเพื่อการศึกษาความต้องการของผู้ป่วยหรือเป็นการระดมความคิดเพื่อการแก้ปัญหา

3. การสอนเป็นรายบุคคลขณะปฏิบัติงาน (bedside teaching) เพื่อให้คำแนะนำที่ถูกต้องได้ทันทั้งที่ หรือเพื่อประเมินความรู้ความสามารถและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของ ผู้เรียน

4. การสอนโดยจัดประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน โดยการมอบหมายผู้ป่วยให้อยู่ในความดูแล (case assignment) ซึ่งผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ในด้านการบูรณาการความรู้มาสู่การปฏิบัติ และได้เรียนรู้วิธีการสังเกตอาการและการชี้บ่งปัญหาและความต้องการของผู้ป่วย รวมถึงวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลด้านต่าง ๆ ของผู้ป่วย และการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการวางแผนการพยาบาลได้

5. การสอนโดยการศึกษาจากผู้ป่วยโดยตรง (nursing clinics) การสอนนี้จะเน้นที่ตัวผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนแต่ละครั้งให้ชัดเจนลงไปว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือมีพัฒนาการในเรื่องใดโดยเฉพาะ เมื่อการเรียนการสอนสิ้นสุดลง ครูและผู้เรียนจะร่วมกันอภิปรายประเด็นต่าง ๆ แล้วสรุปเรื่อง

6. การสอนเฉพาะกรณี (case study) เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะในด้านการคิด ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ผู้เรียนจะได้ใช้วิธีศึกษาหรือวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้รู้เหตุหรือที่มาของปัญหาซึ่งจะช่วยให้ทำการตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติให้ถูกต้องและมั่นใจ

พวงรัตน์ บุญญานรักษ์ (2537) ได้วิเคราะห์ถึงแนวทางของการเรียนการสอนที่

ปฏิบัติจริงในสถานศึกษาพยาบาลโดยทั่วไป พบว่ายังมีวิธีการสอนแบบดั้งเดิม คือ บรรยายเป็นหลัก และสาธิต เมื่อต้องมีการแสดงวิธีปฏิบัติ ส่วนวิชาภาคปฏิบัติก็จะใช้การสาธิตเป็นหลัก แล้วติดตามดูการปฏิบัติจริง ยังไม่สามารถจะบอกได้ว่ามีเทคนิควิธีการสอนอะไรในตำราที่จะช่วยนำเอาความรู้ไปใช้จริงในการปฏิบัติได้ ด้านผู้สอนย่อมมีเหตุผลของการเลือกใช้วิธีการสอน เช่น อัตราสอนต่อผู้เรียนสูงมาก ไม่เชื่ออำนาจต่อการใช้เทคนิควิธีการสอนอื่นนอกจากกระบอก ซึ่งน่าเป็นห่วงต่อการจัดคุณภาพการเรียนการสอน

จากแนวคิด ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นเรื่องที่ควรจะทำให้ความสนใจในการศึกษาและพัฒนาถึงรูปแบบการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์มากขึ้น

การสอนโดยใช้กรณีศึกษา

ความหมายของกรณีศึกษา

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (2534) กล่าวว่า กรณีศึกษาเป็นเรื่องจริงที่เรียบเรียงให้สามารถติดตามเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อาจไม่ใช่เป็นเพียงถ้อยคำแต่อาจเป็นข้อมูลลักษณะ สัญลักษณ์ รูปภาพ ตัวเลข เป็นต้น เป็นสื่อสำหรับการอภิปรายแสดงความคิดเห็น

จินตนา ยูนิพันธุ์ (2536) กล่าวว่า กรณีศึกษาเป็นการสอนโดยผู้สอนจัดเตรียมกรณีผู้ป่วยหรือผู้ใช้บริการหรือกรณีในลักษณะอื่นๆ ในสถานการณ์ การศึกษาพยาบาลมีการกำหนดแนวทางให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองหรือเรียนรู้พร้อมกับเพื่อนผู้เรียนด้วยกันเป็นกลุ่ม โดย ผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ อาจเป็นการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือผู้เรียนทำกรณีศึกษาด้วยตนเองนอกห้องเรียน

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2537) กล่าวว่า กรณีคือข้อมูลที่รวบรวมขึ้นตามแบบองค์รวม (Holistic Approach) เกี่ยวกับคน เหตุการณ์ หน่วยงาน องค์การ หรือบริษัทที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ใช้เพื่อการเรียนรู้อย่างมีจุดหมาย

ประกอบ คูปรัตน์ (2537) กล่าวว่า กรณีศึกษาหมายถึง การนำเสนอพฤติกรรมของมนุษย์ที่ได้ประสบมา อาจเป็นในรูปแบบของแต่ละคน กลุ่มคนหรือองค์การเป็นการพรรณาสถานการณ์จริงในสภาพแวดล้อมที่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจอย่างรอบครอบ เป็นการกระตุ้นและเปิดโอกาสให้มีการมองในหลายแง่มุม

De Young (1990) กล่าวว่า กรณีศึกษาเป็นเรื่องราวที่บรรยายเกี่ยวกับสภาพการณ์ต่างๆในหอผู้ป่วย มีการใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ อาจเป็นกรณีในรูปแบบสั้น ๆ ไปจนถึงเรื่องราวที่มีความซับซ้อน จุดประสงค์มีการให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ เหตุการณ์ในกรณีนั้นๆ

สรุปได้ กรณีศึกษา หมายถึง สื่อและกระบวนการศึกษาเรื่องราวที่บรรยายเกี่ยวกับสภาพการณ์ต่างๆหรือข้อมูลที่รวบรวมขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ มีการมองในหลายแง่มุมในเหตุการณ์ต่างๆ

แบบกรณีศึกษาเพื่อปรับพฤติกรรม

กรณีศึกษาที่ใช้ในการเรียนการสอนมีหลายแบบ สามารถใช้สอนได้ทั้งความรู้ การปฏิบัติ หรือพฤติกรรม เจตคติ จริยธรรมและคุณธรรม ที่สำคัญคือการสร้างความคิดวิจารณ์ญาณคิดด้วยเหตุผล คิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของวิชาชีพ ดังที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของเจตคติและพฤติกรรมและการเกิดพฤติกรรมนั้นเกิดจากองค์ประกอบสำคัญทั้งทางตัวบุคคลและประสบการณ์ที่จะหล่อหลอมด้วยการใช้ความคิด ความรู้ เจตคติ จริยธรรมหรือคุณธรรมที่ประกอบกันขึ้นแล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมเมื่อมีโอกาสที่เอื้ออำนวย สำหรับแบบกรณีศึกษามีผู้แบ่งกรณีศึกษาออกเป็นหลายประเภท ดังเช่น

พวงรัตน์ บุญญานุกรักษ์ (2536) ได้แบ่งกรณีศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กรณีศึกษาจากกรณีจริงที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เช่น ผู้ป่วยที่เจ็บป่วยอยู่ในโรงพยาบาลขณะนั้น ให้ข้อมูลตรงในขณะนั้นแก่ผู้เรียน

2. กรณีศึกษาจากสถานการณ์จำลอง ได้แก่

2.1 กรณีศึกษาที่เขียนขึ้นจากสถานการณ์จริง ข้อมูลทุกอย่างมาจากความจริงได้นำมาประมวลไว้อย่างมีระบบเพื่อเป้าหมายของการเรียนรู้

2.2 กรณีศึกษาที่จัดทำเป็น วี ดี โอ สไลด์ประกอบเสียงหรือคอมพิวเตอร์ เป็นการเตรียมขึ้นจากสถานการณ์จริง โดยจัดขึ้นอย่างมีขั้นตอนมีรูปแบบตามเป้าหมายของการเรียนรู้

2.3 กรณีศึกษาในรูปแบบบทบาทสมมุติ เป็นการจำลองสถานการณ์จริงมาจัดเป็นบทบาทการแสดงที่สมมุติให้ผู้สวมบทบาทได้แสดงออก

2.4 กรณีศึกษาในแบบละคร ซึ่งจะต้องนำเรื่องจริงมาจัดเป็นละครขึ้น นอกจากนี้พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2536) และ Herbert J. (1985) ได้เสนอวิธีการสอนเพื่อพัฒนาเจตคติ ที่สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาเจตคติได้แก่ 1. การอภิปรายกลุ่ม 2. การวิเคราะห์กรณีศึกษา 3. บทบาทสมมุติ ซึ่งทั้งวิธีการสอนทั้ง 3 วิธี เป็นแบบการสอนกรณีศึกษา

จินตนา ยูนิพันธ์ (2536) ได้เขียนถึงการนำเสนอกรณีศึกษาแก่ผู้เรียนว่ามีหลายแบบ ได้แก่

1. กรณีแบบการเขียน เป็นการจัดเรียงข้อมูลแล้วนำเสนอแก่ผู้เรียน ในลักษณะที่มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงในการปฏิบัติการพยาบาล
2. กรณีแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. กรณีแบบโทรทัศน์
4. กรณีในแบบการเขียนผสมสื่อภาพและเสียงเป็นการจัดเตรียมข้อมูลและนำเสนอเป็นส่วนๆ บางส่วนบรรยายโดยการเขียน บางส่วนอาจเป็นจุดสไลด์ประกอบเทปบันทึกเสียงอย่างเดียวหรือเทปโทรทัศน์ก็ได้

ประกอบ คุปรัตน์ (2537) ได้กล่าวถึงแบบการนำเสนอกรณีศึกษา ซึ่งมีหลายวิธีการหลายแบบ ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนอ่านเอกสาร
2. การบอกเล่าหรือบรรยาย
3. การใช้การแสดงละคร
4. การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน
5. การให้ผู้เรียนสังเกตในสถานการณ์จริง

Steven (1982 : 4- 5) ได้กล่าวถึงแบบของกรณีศึกษาที่เตรียมเฉพาะ ที่มีหลายลักษณะแตกต่างกันดังนี้

1. กรณีที่แสดงปัญหาเฉพาะ
2. กรณีเชิงการโต้ตอบ (Dialogue)
3. กรณีที่ต้องมีการตัดสินใจ
4. กรณีที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานจริง
5. กรณีที่เป็นการแสดงปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาไว้และเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาไว้ พร้อมให้ผู้เรียนวิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหา

สมคิด รักษาสัตย์ (2536) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนที่จะพัฒนาเจตคติที่จะส่งผลต่อการปรับพฤติกรรมต่อไป แบบการสอนมีวิธีการดังต่อไปนี้ 1. การให้ข้อมูล ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอนหรือมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำ 2. ให้ตัวอย่างหรือแสดงแบบ 3. ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง 4. จัดให้มีการอภิปรายกลุ่ม และ 5. การเสริมแรง ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะพัฒนาให้เกิดเจตคติและส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมต่อไป

ปานัน บุญ-หลง (2534) กล่าวถึงวิธีการเพื่อพัฒนาเจตคติ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งใช้วิธีการการสอนอย่างเดียวกันได้ โดยผู้สอนจะต้องประยุกต์วิธีการสอนและการใช้ตัวอย่างประกอบอย่างเหมาะสมมีคุณค่า ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงหลักการและความสำคัญ

สุรางค์ โค้วตระกูล (2537) ได้เสนอการสอนเพื่อพัฒนาเจตคติ ที่จะนำไปสู่การแสดงออกพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป มีหลายวิธี เช่น การอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคม เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตและการเรียนแบบของแบนดูรา เป็นต้น

Bandura(1977) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการสังเกตและการเลียนแบบว่าสามารถปลูกฝังพฤติกรรมได้ กรณีศึกษาถือเป็นตัวแบบอย่างหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้จากแนวคิดของแบนดูรา เชื่อว่าพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบจากตัวแบบ ซึ่งตัวแบบมีทั้งตัวแบบที่มีชีวิต ได้แก่ ตัวแบบที่เป็นตัวบุคคลและตัวแบบที่ไม่มีชีวิต เช่น ตัวแบบที่เป็นรูปสัญลักษณ์ เอกสารงานเขียน เป็นต้น การเรียนรู้โดยการเลียนแบบมี 2 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นแรกเป็นขั้นการได้มาซึ่งความรู้ (Acquisition) เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่จะเลือกใส่ใจในการรับรู้สิ่งเร้าจากตัวแบบ นำเข้ามาในการเข้าสู่รหัส และ จัดจําเป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่จะแสดงต่อไป ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้โดยการสังเกต มี

4 อย่าง คือ 1. ผู้เรียนมีความใส่ใจที่จะเรียนรู้ 2. ผู้เรียนจะต้องเข้ารหัสหรือบันทึกสิ่งที่สังเกตหรือสิ่งที่รับรู้ไว้ในความจำ 3. ผู้เรียนต้องมีโอกาสในการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบและ 4. ผู้เรียนต้องรู้จักประเมินพฤติกรรมของตนเองโดยใช้เกณฑ์ที่ตนเองตั้งขึ้น หรือบุคคลอื่น

ขั้นที่สอง เป็นขั้นการกระทำในสถานการณ์จริง (Performance) ซึ่งเป็นพฤติกรรมสนองตอบของมนุษย์ต่อเหตุการณ์นั้นๆ จำแนกเป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสังเกตได้และพฤติกรรมภายในที่คิดจะกระทำแต่ยังไม่มีโอกาสแสดงพฤติกรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับแบบกรณีศึกษา และแนวคิดของBandura(1977) ที่เชื่อว่าพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตหรือการเลียนแบบ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้กรณีศึกษา มีหลายแบบ สำหรับรูปแบบที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมนั้น ผู้เรียนต้องผ่านการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้เชิง เจตคติ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ซึ่งจะช่วยพัฒนาเจตคติ จริยธรรม คุณธรรมและพัฒนาคุณลักษณะที่จะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในด้านนั้นๆ

แบบกรณีศึกษาที่จัดขึ้นจึงเน้นสื่อและกระบวนการที่ต้องผ่านการคิด วิเคราะห์ มากกว่าการลอกเลียนแบบโดยไม่ผ่านกระบวนการคิด ซึ่ง Bandura (1977) กล่าวว่า แบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือตัวแบบอื่นๆ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ ต้องผ่านการคิดวิเคราะห์แล้วผู้เรียนต้องมีความสามารถที่จะรับรู้สิ่งเร้า นำมาวางรูปแบบพฤติกรรมที่จะแสดงออกให้เหมาะสม และควรมีการจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงพฤติกรรม กรณีศึกษาในแบบการแสดงบทบาทสมมติเป็นแบบหนึ่งที่เราความสนใจ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทศนคติ ประสบการณ์ของ อารมณ์ (David W. Johnson and Frank D. Johnson , 1991) และจากแนวคิดเกี่ยวกับแบบกรณีศึกษาที่อาจเป็นการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยครูเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้โดยตรงแล้ว ผู้เรียนยังศึกษาด้วยตนเองนอกห้องเรียนได้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแบบกรณีศึกษาทั้งในแบบที่ศึกษาเป็นรายกลุ่มและรายบุคคลทั้งในและนอกห้องเรียน จากแนวคิดและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกแบบกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

1. แบบการเขียน
2. แบบการแสดงบทบาทสมมติ
3. แบบการมอบหมายงานให้ผู้เรียนศึกษา

วิธีการสร้างกรณีศึกษา

ประกอบ คูบริตัน (2537) ได้กล่าวถึง ลักษณะกรณีศึกษาที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความหมายและมีความสำคัญ เป็นการนำเสนอได้ตรงเป้าหมายก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ตรงตามวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะศึกษา
2. ความสมจริง มีข้อมูลก่อให้เกิดการวิเคราะห์อย่างเหมาะสมกับกาลเวลาและสถานที่ กรณีศึกษาที่ดีควรนำเสนออย่างเป็นไปตามข้อเท็จจริง เป็นการพรรณนามากกว่าการไปใส่คุณค่าหรือการตัดสินถูกผิด ต้องปล่อยให้ผู้เรียนมีโอกาสในการคิดวิเคราะห์จากข้อมูลที่ใกล้เคียงความเป็นจริง
3. ความสอดคล้องกับบทเรียนที่จะสอนและมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในสถานการณ์จริง
4. มีความน่าสนใจในการนำเสนอ ควรชวนให้ติดตาม
5. เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อผู้เรียน สิ่งที่สำคัญคือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มีความเข้าใจ มีทักษะในการวิเคราะห์ และการตัดสินใจที่ดีขึ้นจริง

กรอบในการพิจารณาสร้างกรณีศึกษา

ประกอบ คูบริตัน (2537) ได้เสนอแนะ การพิจารณากรอบในการสร้างและใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอน ทำโดยการประยุกต์ 5Ws และอีกหนึ่ง H เป็นกรอบในการตัดสินใจ ดังนี้

1. Why หรือ ทำไม ทำไมเราจึงต้องใช้กรณีสำหรับบทเรียนหรือปัญหานั้น ๆ เพราะในปัจจุบันมีเทคโนโลยีทางการเรียนการสอนที่ทำให้มีการสอนมากมาย แม้วิธีการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษาจะเป็นวิธีการที่ดีวิธีหนึ่ง
2. What หรือ อะไร ถ้าจะเลือกเนื้อหาสาระอะไร ต้องรู้ว่าสิ่งสำคัญที่ควรนำมาเป็นกรณีศึกษาคืออะไร
3. Who หรือ ใคร แบ่งเป็น 2 ส่วน คือผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งต้องเหมาะสม ผู้เรียนต้องมีระดับการศึกษาเหมาะสม มีวุฒิภาวะและมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและเนื้อหาสาระขั้นเบื้องต้นเพียงพอ ผู้สอนต้องมีความรู้ภูมิหลังของเรื่อง
4. When หรือ เมื่อใด จะใช้ช่วงใดของบทเรียนของวิชาเรียน จะต้องต้องมีเวลานานเท่าใดทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียน และควรใช้กรณีศึกษานั้นตอนไหน ลักษณะกรณีศึกษาแบบใด ในเนื้อหาใดควรนำมาสอนก่อน หลัง
5. Where หรือ ที่ไหน เพราะกรณีศึกษาบางลักษณะไม่จำเป็นต้องเป็นการเรียนในชั้นเรียน บางทีอาจต้องไปนอกสถานที่

6.How หรืออย่างไร จะใช้อย่างไร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ลักษณะผู้เรียน เงื่อนไข สถานที่และเวลา พร้อมกันนั้นจะต้องรู้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีการใช้กระบวนการกลุ่ม การซักถาม การให้ไปค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมและอื่นๆ

การใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอน

อรพรรณ ลือบุญวิรัชย์ (2537) ได้เสนอแนวทางการใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอน ดังนี้โดยสรุปได้เป็น 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ชั้นเตรียมการ

1. กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา
2. กำหนดเวลาในการนำเสนอ ควรมีการกำหนดเวลาสำหรับผู้เรียนให้ได้คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ ได้มีการอภิปราย ข้อคิดเห็น ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเหมาะสมและสรุปประเด็นสำคัญ ซึ่งเนื้อหา ข้อความรู้แนวคิดที่ได้รับ ควรมีการกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อป้องกันความซ้ำซ้อน
3. สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ต้องมีการเตรียมให้พร้อมทั้งชนิดและการใช้
4. เนื้อหาสาระ ผู้สอนจะต้องตรวจสอบเนื้อหาสาระของกรณีศึกษาอย่างครบถ้วน และวางแผนว่าจะเสนอเนื้อหาสาระตอนนั้นด้วยวิธีใด บางกรณีอาจหยุดเป็นช่วงๆ ให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์เป็นตอนๆไป

ชั้นที่ 2 ชั้นสอน

ซึ่งแบบการสอนจะดำเนินการ ตามการกำหนดโดยการใช้กระบวนการกลุ่ม และรายบุคคลตามแบบการเรียนรู้ที่จัดวางไว้

ประกอบ คุปรัตน์ (2537) ได้เสนอแนวทางในการใช้กรณีศึกษา 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการวางแผนการสอน ควรมีการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 4 ด้าน คือ
  - 1.1 เตรียมตัวทางด้านความเข้าใจในทุกแง่มุมของกรณีศึกษา
  - 1.2 เตรียมใจ การมีบทบาทในฐานะผู้ฟังที่ดี
  - 1.3 เตรียมคำถามให้ดี

- 1.4 เตรียมกิจกรรมให้เหมาะสม
2. ขั้นตอนการสอน
  - 2.1 การนำเสนอกรณีศึกษา
  - 2.2 การให้ผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการกรณีศึกษา การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ซึ่งอาจจะทำเดี่ยวหรือเป็นกลุ่มก็ได้
  - 2.3 การที่ผู้เรียนนำเสนอ
  - 2.4 การให้ข้อคิดเห็น และการนำเสนอข้อมูลสะท้อนกลับให้ผู้เรียนจากผู้สอน
3. ขั้นตอนประเมินผลการสอน

จากหลักการหรือขั้นตอนการใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์เป็นขั้นตอนของการเรียนรู้แบบกรณีศึกษา และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบของแบนดูรา ได้แบ่งการเรียนรู้ในกรณีศึกษาเป็น 2 ขั้นตอน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขั้นได้มาซึ่งความรู้ (Acquisition) ประกอบด้วย
  - 1.1 ขั้นเตรียม ได้แก่การเตรียมความพร้อมของนักศึกษาก่อนการเรียนรู้ โดยใช้แบบกรณีศึกษา ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพ การชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ร่วมกับการสอนเนื้อหาแนวคิดการดูแล 5 ด้าน ของRoach (1978)
  - 1.2 ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษาโดยนักศึกษาเรียนรู้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่มกรณีศึกษาแบบการมอบหมายงานให้ศึกษา ผู้สอนมอบหมายงานให้นักศึกษาศึกษาพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยเด็กของพยาบาลและเพื่อนนักศึกษาที่ปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยเด็กที่นักศึกษาเห็นว่ามีความผิดปกติดูแลผู้ป่วยเด็กที่ดี และศึกษาประเมินพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยเด็กของตัวผู้เรียนเองเป็นรายบุคคลตามหัวข้อที่กำหนด
    - กรณีศึกษาแบบการเขียน นักศึกษาเรียนรู้จากการอ่านและวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ผู้วิจัยเขียนขึ้น ผู้สอนมีบทบาทในการให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์ประเด็นสำคัญในกรณีศึกษา ผู้เรียนมีบทบาทในการกำหนดบทบาทสมาชิกให้มีการนำการอภิปราย มีการบันทึกข้อตกลงของกลุ่ม มีการร่วมวิจารณ์ในประเด็นสำคัญในกลุ่มย่อย
    - กรณีศึกษาแบบการแสดงบทบาทสมมุติ ผู้สอนมีบทบาทในการชี้แจงเกี่ยวกับบทบาท เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสในการแสดงพฤติกรรม กระตุ้นผู้เรียนในบทบาทผู้แสดงและ ผู้ร่วมสังเกตแสดงถึงความรู้สึก ร่วมกันในการอภิปรายประเด็นสำคัญ
  - 1.3 ขั้นค้นหาแนวทางในการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง
    - กรณีศึกษาในแบบการมอบหมายงานให้ศึกษา ผู้สอนมอบ

หมายให้ผู้เรียนนำผลงานที่ศึกษามานำเสนอเป็นรายบุคคล และวางแผนการดูแลผู้ป่วยเด็กเพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

- กรณีศึกษาแบบการเขียนและแบบการแสดงบทบาท

สมมุติ ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนร่วมกันนำเสนอแนวคิด กำหนดรูปแบบพฤติกรรมที่เหมาะสม และวางแผนการดูแลผู้ป่วยเด็กเพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

2. ขั้นตอนการกระทำ ในสถานการณ์จริง (Performance)

2.1 ขั้นลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนนำแผนการดูแลซึ่งเรียนรู้จากตัวแบบไปปฏิบัติบนหอผู้ป่วยเด็กเป็นรายบุคคล และทำการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดูแลผู้ป่วยเด็กกับกลุ่มเพื่อนและสรุปถึงคุณค่าของพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยเด็กตลอดจนปัญหาอุปสรรค และร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขร่วมกันกับผู้สอน

การใช้กรณีศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดพฤติกรรมดูแลที่ดี เป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งเพราะการดูแลมีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรม ต้องอาศัยทักษะในการประยุกต์ทฤษฎีหลักการอย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ แต่ในปัจจุบัน การเรียนการสอนกรณีศึกษาในวิชาชีพการพยาบาล มีความหลากหลายและไม่มีวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่แน่ชัด ปรากฏเป็นเพียงงานภาคนิพนธ์งานหนึ่งๆ ที่ผู้เรียนจะต้องทำเพื่อให้สนองวัตถุประสงค์ของการเรียนรายวิชานั้นๆ ในแนวทางการปฏิบัติที่พบเห็นคือ ผู้เรียนเตรียมกรณีผู้ป่วยตามแนวทางการเรียนที่ผู้สอนกำหนดขึ้น แล้วนำกรณีมาอภิปรายโดยใช้ช่วงเวลาสุดท้ายของภาคการศึกษา ซึ่งต้องใช้เวลามากและในโอกาสที่จำนวนผู้เรียนมากก็ทำไม่ได้สมบูรณ์และยิ่งขาดเป้าหมายของการเรียนการสอนมากขึ้น อาจไม่คุ้มค่ากับเวลาที่ผู้เรียนและผู้สอนได้ให้กับกรณีศึกษา (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ , 2536) ดังนั้น การเตรียมการก่อนล่วงหน้าย่อมเป็นการดีทั้งผู้เรียนและผู้สอน

มโนคติทางการพยาบาลศาสตร์และพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยเด็ก

ความหมายและแนวคิดของการดูแล

การดูแล เป็นคำที่มีมาตั้งแต่กำเนิดวิชาชีพการพยาบาล เช่นเดียวกับแม่ดูแลลูก ซึ่งมีความหมายลึกซึ้ง มิใช่เพียงการเลี้ยงดูให้มีการกินการอยู่การหลับนอน พักผ่อนที่ถูกต้องเพียงพอเท่านั้น แม่และลูกมีสายใย สายใจ เชื่อมโยงกัน ความเอื้ออาทร ห่วงใย ใส่ใจปัญหาทุกข์ด้วยและเป็นสุขด้วยเสมอ โดยทั่วไปจะหมายถึง ความรัก ลักษณะเช่นที่กล่าวนี้คือการดูแลที่เกิดขึ้นและคงอยู่ในวิชาชีพพยาบาล (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2536 : 30 - 31)

คำจำกัดความของคำว่า **ดูแล** มีผู้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไป เป็นการยากที่จะบอกความหมายหรือคำจำกัดความเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง (Alison kitson, 1993 : 14) ในความหมายในศาสตร์หรือสาขาหนึ่งก็อาจมีความแตกต่างไปจากอีกสาขาหนึ่ง แต่การดูแลในศาสตร์สาขาการพยาบาลถือเป็นเอกลักษณ์และหัวใจของวิชาชีพ (Leininger, 1986) และนอกจากนี้นักการศึกษาพยาบาลหลายท่านยังมีความเห็นเช่นเดียวกัน การดูแลเป็นการบริการมนุษย์แบบองค์รวม โดยครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เป็นการกระทำที่ผสมผสานระหว่างการปฏิบัติการพยาบาล กับการแสดงความรู้สึกที่ดี ความรัก ความห่วงใยในเชิงวิชาชีพ ซึ่งพฤติกรรมการดูแลมีความแตกต่างกันไปตามความต้องการและความพึงพอใจในแต่ละวัฒนธรรม (Leininger, 1981)

ฟาริดา อิบราฮิม (2535, 131) กล่าวว่า การดูแลเป็นศาสตร์หรือเป็นศิลปะที่ต้องให้ด้วยจิตใจ ด้วยความเต็มใจด้วยความจริงใจ ด้วยความรู้สึกรัก ด้วยความปรารถนาดี ซึ่งทั้งหมดเป็นนามธรรม การดูแลเป็นแก่นแท้ที่พยาบาลจะสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ป่วยได้ด้วยการปฏิบัติการดูแลด้วยความมั่นคงและจริงใจ พยาบาลต้องศึกษาก่อนทุกครั้งที่จะให้การดูแลว่าผู้ที่พยาบาลจะดูแลเป็นใคร แข็งแรงหรืออ่อนแอแค่ไหน อย่างไรก็ตาม จะต้องตอบสนองความต้องการแก่ผู้ป่วยอย่างไร และที่สำคัญคือการต้องรู้จักตัวเราเองในฐานะที่ร่วมบทบาทผู้ดูแล

พยอม อยู่สวัสดิ์ (2537 : 310 - 325) กล่าวว่า การดูแลในการปฏิบัติการพยาบาล เป็นกระบวนการพลวัตที่เกิดขึ้นในขณะที่มีสัมพันธภาพการช่วยเหลือระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย เป็นการตอบสนองความต้องการทางสุขภาพ และเกิดความพึงพอใจทั้ง 2 ฝ่าย พยาบาลเห็นคุณค่าในการดูแล เป็นพลังในการบำบัดผู้ป่วย และผู้ป่วยชื่นชมต่อการได้รับการดูแลอย่างเต็มรูปแบบของมนุษย์

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2536 : 8) กล่าวว่า การปฏิบัติการพยาบาลทุกอย่างอาจเปรียบเสมือนแก่นของต้นไม้ ส่วนของพฤติกรรมอื่น ๆ ที่เกิดร่วมไปกับการพยาบาล อาจเปรียบได้เป็นการมีของต้นไม้หรือเปลือกไม้ โดยทางวิชาการน่าจะหมายถึง "พฤติกรรมการดูแล" การดูแลจึงเรียกได้ว่าเป็นพฤติกรรมบริการในรูปแบบ "บริการของมนุษย์ต่อมนุษย์" (Human to human service) คือ ต้องมีพฤติกรรมที่แสดงว่ามีความเข้าใจมนุษย์อย่างดี ดังนั้นกิจกรรมการรักษาทุกอย่างต้องมีพฤติกรรมการดูแลร่วมอยู่ด้วยเสมอ แต่พฤติกรรมการดูแลอาจแสดงออกได้เสมอโดยไม่ต้องมีการรักษา พฤติกรรมการดูแลจะต้องผสมผสานระหว่างการดูแล การให้คำปรึกษา และการรักษา

Roach (1987) กล่าวถึงการดูแลว่า การดูแลเป็นรูปแบบการกระทำของมนุษย์ (caring is the human mode of being) ที่มี 5 องค์ประกอบ คือ 1. ความเห็นอกเห็นใจ 2. สมรรถนะในการดูแล 3. ความเชื่อมั่นไว้ใจ 4. จิตสำนึกความถูกต้องทางศีลธรรมและจริยธรรม และ 5. พันธะผูกพันในการปฏิบัติการดูแล

Leininger (1978) กล่าวว่า การดูแลเป็นเอกลักษณ์ขององค์ความรู้ และเป็นเอกลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาล เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการเจริญเติบโต พัฒนาการและการดำรงชีวิต

Mayerff (1971 อ้างถึงใน พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2536) ได้เน้นถึงการแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงการให้คุณค่า (value) แก่บุคคลด้วยการช่วยเหลือเยี่ยงเพื่อนสนิท มีความลึกซึ้งในสัมพันธภาพ และมีความไว้วางใจกัน คือ เป็นการช่วยเหลือให้คนเจริญเติบโตถึงระดับที่มีความพึงพอใจต่อชีวิตตนเอง

Watson (1979) ได้เสนอทฤษฎีการดูแลที่เน้นความเป็นมนุษย์ กระบวนการดูแลที่จะทำให้เข้าถึงจิตใจกันได้เมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลและผู้รับบริการ ซึ่งมีปัจจัยการดูแล 10 ประการ

เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยเด็กของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งผู้ป่วยเด็กมีลักษณะเฉพาะที่ยังมีความจำกัดทางด้านพัฒนาการทางความคิด พัฒนาการทางด้านร่างกาย มีความจำกัดในการช่วยเหลือตนเองตามระดับพัฒนาการและความเจ็บป่วย แนวคิดพฤติกรรมดูแลที่จะนำมาเป็นกรอบแนวคิดในครั้งนี้ จึงเป็นลักษณะการตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยเด็ก ที่เป็นลักษณะการให้ความรัก ความเข้าใจและความเอาใจใส่ที่พัฒนาขึ้นจากการที่บุคคลยอมรับในผู้ป่วย รู้จักรับผิดชอบและตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความรู้สึกถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Roach (1987) ที่กล่าวว่า การดูแลเป็นการกระทำจากใจ รวมทั้งความสามารถของมนุษย์ที่จะพัฒนา นำไปสู่การตอบสนองความต้องการของมนุษย์โดยองค์รวม การดูแลเป็นสิ่งที่คงอยู่ในความสามารถของมนุษย์ทุกคน หรือเป็นวิถีของความเป็นมนุษย์ (Human Mode of Being) ซึ่งได้กำหนดแนวคิดของการดูแลไว้ 5 ด้าน คือ 5 C 's of Caring ดังนี้

1. ความเห็นอกเห็นใจ (Compassion) คือ การปฏิบัติที่คำนึงถึงความต้องการ

ทางอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของผู้ป่วย ยอมรับการแสดงออกของความรู้สึกและพฤติกรรม และการให้การพยาบาลด้วยความห่วงใยให้เวลาเต็มที่ไม่ว่างรีบ

2. สมรรถนะในการดูแล (Competence) คือ การใช้กระบวนการพยาบาลในการแก้ไขปัญหา มีการตัดสินใจที่ดีและเหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ป่วย ให้ข้อมูลในการรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วยด้วยวิธีการที่เหมาะสม

3. ความเชื่อมั่นไว้ใจ (Confidence) คือ การสร้างสัมพันธภาพอย่างจริงใจก่อให้เกิดความมั่นใจและความไว้วางใจในการดูแลผู้ป่วย และส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีความมั่นใจในการปฏิบัติการดูแลรวมทั้งผู้ป่วยมีข้อมูล ความหวัง กำลังใจ ที่จะดูแลตนเองและให้ความร่วมมือในการรักษาพยาบาลอย่างเต็มที่

4. ความสำนึกถูกต้องทางศีลธรรม (Conscience) คือ การคำนึงถึงสิทธิผู้ป่วย ปฏิบัติการดูแลโดยคำนึงถึงการปกป้องสิทธิผู้ป่วยด้วยความเสมอภาค ยุติธรรม เข้าใจความเชื่อ ความแตกต่างทางความคิด วัฒนธรรมของผู้ป่วย

5. พันธะผูกพันในการปฏิบัติการดูแล (Commitment) คือ ความตั้งใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานตามบทบาทการเป็นผู้ให้การดูแล กระตือรือร้นในการปฏิบัติการดูแลและแสวงหาความรู้ ประกอบการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องและการอาสาเสนอตัวให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

ซึ่งตามแนวคิดของ Roach (1987) ทั้ง 5 ด้าน เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมกรรมการดูแล โดยเฉพาะพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ที่ต้องอาศัยผู้ดูแลที่มีความสามารถในการแสดงพฤติกรรม เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กแบบองค์รวม

พฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก

ความหมายของพฤติกรรมกรรมการดูแล

Roach (1987) กล่าวว่า พฤติกรรมกรรมการดูแลเป็นการกระทำหรือการแสดงออกที่แสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย ในเชิงวิชาชีพ เป็นการกระทำด้วยความเอาใจใส่ประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ด้าน ได้แก่ 1. ความเห็นอกเห็นใจ (compassion) 2. สมรรถนะในการดูแล (competence) 3. ความเชื่อมั่นไว้ใจ (confidence) 4. จิตสำนึกความถูกต้องทางศีลธรรม และจริยธรรม (conscience) และ 5. พันธะผูกพันในการปฏิบัติการดูแล(commitment)

Watson (1988) กล่าวว่า พฤติกรรมกรรมการดูแลเป็นการกระทำหรือการแสดงออกในรูปแบบการบริการมนุษย์ โดยการให้คุณค่าและความสำคัญ แสดงถึงความเข้าใจมนุษย์เป็นอย่างดี โดยชี้ให้เห็นองค์รวมของมนุษย์ที่มีมิติด้านจิตวิญญาณเป็นองค์ประกอบสำคัญ ประกอบ

ไปด้วยแนวคิด 10 ด้าน คือ 1. การสร้างค่านิยมด้านมีมนุษยสัมพันธ์และการเสียสละเพื่อผู้อื่น 2. การสนับสนุนความศรัทธาและความหวัง 3. การไวต่อการรับรู้ต่อตนเองและผู้อื่น 4. การพัฒนาความไว้วางใจในการช่วยเหลือและสัมพันธ์ภาพของการดูแลมนุษย์ 5. การส่งเสริมและการยอมรับการแสดงออกของความรู้สึกทั้งทางบวกและลบ 6. การใช้กระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 7. การส่งเสริมการเรียนรู้การสอนระหว่างบุคคล 8. การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมแบบองค์รวม 9. การช่วยเหลือเพื่อการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และ 10. การส่งเสริมให้มีพลังจิตวิญญาณ

Leininger(1981 a, 1990b) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมการดูแลว่า เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือ (Assistance) การสนับสนุนส่งเสริม (Supportive) และ การอำนวยความสะดวก (Facilitative) แก่บุคคลตามความต้องการ การดูแลถือเป็นหัวใจของการพยาบาล ต้องมุ่งเน้นถึงความต้องการตามเชื้อชาติและวัฒนธรรมของผู้ป่วยมี 10 ประการ ดังนี้ คือ 1. ความสุขสบาย (comfort) ความสนใจ (attention) การสัมผัส (touch) การปกป้อง (protection) ความไว้วางใจ (trust) การร่วมรู้สึก (Empathy) การประคับประคอง การสนับสนุน (support) ความเมตตากรุณา (Compassssion) การช่วยเหลือยามทุกข์ยาก (Succorannce) และ การเฝ้าระวัง (Surveillance)

ความต้องการดูแลของผู้ป่วยเด็ก

ผู้ป่วยเด็กมีลักษณะและความต้องการการดูแลที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ เนื่องจากความจำกัดของพัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านความคิด การรับรู้ ความเข้าใจของเด็ก ซึ่งเมื่อเด็กเจ็บป่วยจะทำให้เกิดภาวะเคร่งเครียดได้ทั้งเด็กและครอบครัว เด็กต้องปรับตัวไม่ใช่เฉพาะกับโรคที่คุกคามต่อชีวิตเท่านั้น แต่เด็กยังมีประสบการณ์เกี่ยวกับการแยกจากจากครอบครัว เพื่อนและจากโรงเรียน รวมทั้งต้องเผชิญกับการรักษาที่ทำให้เจ็บปวดและผลกระทบที่ได้รับจากผลข้างเคียงจากฤทธิ์ยา สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียดแก่เด็กและครอบครัวมากกว่าโรคภัยไข้เจ็บที่เด็กกำลังเผชิญอยู่ (Gibbons and Baven , 1985 : 83 อ้างถึงใน สุวณี ศรีเลณวัตติ , 2536 : 126) และนอกจากนี้ความสามารถในการเรียนรู้ที่ยังมีวุฒิภาวะไม่เต็มที่ เด็กบางคนมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ มีความวิตกกังวลเนื่องจากการแยกจากพ่อแม่ พี่น้องหรือเพื่อนๆ มีการจินตนาการเกินความเป็นจริงและมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารถึงความต้องการของตนเอง (Whaley,L.. F. and Wong, R. L. , 1995) จึงเป็นสิ่งละเอียดอ่อนที่พยาบาลจะต้องเอาใจใส่ ผู้ที่ให้การพยาบาลผู้ป่วยเด็กจำเป็นต้องมีความรู้ มีความรัก มีทักษะที่ดีในการให้การพยาบาลผู้ป่วยเด็กจึงจะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการการดูแลของผู้ป่วยเด็กได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

วิธีการประเมินพฤติกรรม (Methods of Behavioral Assessment)

วิธีการประเมินพฤติกรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ด้วยกัน (Cone, 1978 อ้างถึงใน สมโภชน์ เขี่ยมสุภาชาติ, 2539) ได้แก่

1. วิธีการประเมินโดยตรง (Direct Methods of Assessment) เป็นวิธีการประเมินที่ทำให้สามารถบอกลักษณะของพฤติกรรมโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการตีความ ได้แก่

1.1 การสังเกตพฤติกรรม (Observation) จัดได้ว่าเป็นวิธีการประเมินพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด และเป็นวิธีหลักที่ใช้ในการประเมินพฤติกรรม แต่บางพฤติกรรมที่ต้องก่อสังเกตก็เกิดขึ้นไม่บ่อยนักและเกิดขึ้นในบางสภาพการณ์เท่านั้น

1.2 การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเอง (Self-monitoring) ใช้สำหรับพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยบุคคลอื่นซึ่งพฤติกรรมภายในเหล่านี้ถ้าผู้กระทำไม่รายงานให้ทราบก็จะมีใครรู้ได้เลยว่าเกิดอะไรขึ้นภายในตัวบุคคลนั้นจนกว่าพฤติกรรมนั้นจะแสดงออกมาในรูปพฤติกรรมภายนอก ซึ่งอาจเป็นปัญหาที่รุนแรงแล้วก็ได้

1.3 การวัดผลที่เกิดขึ้น (Measurement of Product) สามารถรวบรวมได้ง่าย ไม่รบกวนการแสดงออกของบุคคล เช่น การรวบรวมข้อมูลจากผลสอบ แต่การอ้างอิงผลที่ได้ไปสู่พฤติกรรมนั้นจะต้องทำด้วยความรอบคอบ ต้องแน่ใจว่าผลที่ได้นั้นเกิดจากพฤติกรรมเพียงอย่างเดียว ไม่มีพฤติกรรมอื่นหรือบุคคลอื่นมาเกี่ยวข้องด้วย

1.4 การวัดทางสรีระ (Physiological Measures) มีวัตถุประสงค์ที่จะดูการเปลี่ยนแปลงทางสรีระของบุคคล เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งเร้าต่าง ๆ แต่เครื่องมือในการวัดมีราคาแพงมีความยุ่งยากในการใช้

2. วิธีการประเมินทางอ้อม (Indirect Methods of Assessment) ข้อมูลที่ได้จากการประเมินวิธีนี้ไม่มีความหมายในตัวเอง จะต้องผ่านกระบวนการตีความ ซึ่งอาจตีความถูกหรือผิดก็ได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความตรง (Validity) ความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือเป็นหลัก วิธีการประเมินทางอ้อม ได้แก่

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เพื่อประเมินพฤติกรรมมีความแตกต่างจากการสัมภาษณ์โดยทั่วไป เพราะการสัมภาษณ์เพื่อการประเมินพฤติกรรมจะเน้นถึงการกระทำที่บุคคลกระทำ คำถามจึงมักถามถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไข (Antecedent) หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมและผลกรรม (Consequence) ที่ตามมาหลังจากบุคคลกระทำพฤติกรรมแล้ว คำถามที่ใช้มักขึ้นต้นด้วยคำว่า อะไร และ เมื่อใด มากกว่าที่จะใช้คำถามว่า ทำไม

การสัมภาษณ์ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น ทำให้เข้าใจความรู้สึกและความคิดของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลที่อาศัยความจำเนื่องจากเหตุการณ์ในอดีต ผู้ให้สัมภาษณ์อาจตอบคำถามเพื่อประโยชน์ของตนเองก็ได้ และการสัมภาษณ์ยังต้องใช้เวลามากอีกด้วย

2.2 การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่น (Information from the Other People) มักใช้วิธีการสัมภาษณ์จากบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อพึงระวังในการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่น คือ ความลำเอียงของผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จึงควรใช้ประกอบกับข้อมูลที่ได้มาโดยวิธีอื่น ๆ ด้วย

2.3 การรายงานตนเอง (Self-Report) ในปัจจุบันการรายงานตนเองมีการพัฒนาและมีการใช้ยอมรับการอย่างแพร่หลายเนื่องจากบางพฤติกรรมไม่สามารถสังเกตได้หรือมีข้อจำกัดในการสังเกต เพื่อความครอบคลุมในสิ่งที่ต้องการประเมินจึงมีการใช้แบบรายงานตนเอง เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

ตัวอย่างงานวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพฤติกรรมการดูแล

ทัศนีย์ นนทะสร(2533) ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมช่วยเหลือทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามแนวทฤษฎีปัญญาทางสังคม โดยให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองที่ 1 ดูตัวแบบสัญลักษณ์จากแถบบันทึกภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กลุ่มทดลองที่ 2 ดูตัวแบบสัญลักษณ์จากแถบบันทึกภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นร่วมกับทำกิจกรรมฝึกการกำกับตนเอง และให้กลุ่มควบคุมอยู่ในสภาพการเรียนการสอนตามปกติ ศึกษาพฤติกรรมดูแลของนักศึกษาพยาบาลโดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้งฝ่ายการศึกษาพยาบาลและฝ่ายบริการพยาบาล จำนวน 26 ท่าน ได้แก่

1. คู่มือการสังเกตพฤติกรรมช่วยเหลือทางการพยาบาล (Caring) และพฤติกรรมเป้าหมายของการวิจัย
2. แบบบันทึกพฤติกรรมช่วยเหลือทางการพยาบาล
3. แบบประเมินพฤติกรรมช่วยเหลือทางการพยาบาล

สุภาพร ดาวดี (2537) ศึกษาความตระหนักในตนเองของพยาบาลและพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยในระยะสุดท้าย ตามปัจจัยการดูแล 10 ประการของวัตสัน ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพยาบาลวิชาชีพและเคยให้การดูแลผู้ป่วยผู้ใหญ่ระยะสุดท้ายมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ราย โดยใช้ในการศึกษาพฤติกรรมดูแลในทางการพยาบาล มีการประเมินพฤติกรรมในรูปแบบ

ที่แตกต่างกันออกไปดังนี้ เช่นแบบสอบถามพฤติกรรมจากการดูแลผู้ป่วยในระยะสุดท้าย จำนวน 65 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองและดัดแปลงบางส่วนจากแบบวัดการประเมินพฤติกรรมกรรมการดูแล (Caring Behavior Assessment = CBA) ของ Cronin and Harrison (1988) และส่วนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ความคิดเห็นของการพยาบาลผู้ป่วยในระยะสุดท้าย 1 ข้อ ปัญหาและอุปสรรค 1 ข้อ และความมั่นใจของพยาบาล 1 ข้อ

สมคิด จันทร์น่วม (2539) ศึกษาพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยของพยาบาลวิชาชีพ ตามการรายงานของตนเองและผู้ป่วย โรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตภาค กลางโดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยของพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 62 ข้อ สร้างแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วย จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 5 คน และสัมภาษณ์ผู้ป่วยจำนวน 5 คน

ปริญดา ศรีธรรมาพัฒน์ (2540) ศึกษาพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยสูงอายุของนักศึกษา พยาบาล ภาควิชาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท โดยใช้

1. แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยสูงอายุของนักศึกษาพยาบาล
2. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยสูงอายุ ของนักศึกษาพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลและสำหรับผู้สูงอายุ
3. แบบบันทึกรายงานการดูแลผู้ป่วยสูงอายุของนักศึกษาพยาบาล
4. แนวทางจัดกลุ่มสนทนาของนักศึกษาพยาบาล

วิมลพรรณ ว่องไว (2541) ศึกษาการปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยเด็กของนักศึกษา พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้แบบวัด การปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยเด็กของนักศึกษาพยาบาล โดยมีสถานการณ์และในแต่ละสถานการณ์ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยเด็กตามทฤษฎีของ Watson ทั้ง 10 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวนทั้งหมด 50 ข้อ

จากการศึกษาในครั้งนี้พฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กใช้แนวคิดของโรซ (1987) 5 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก หมายถึง การกระทำที่ นักศึกษาพยาบาลปฏิบัติหรือแสดงออกในการให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยเด็ก และ ความรู้สึกนึกคิด ที่มีต่อการแสดงการกระทำต่อการดูแลผู้ป่วยเด็ก วัดและประเมินพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก โดย

การสังเกต และ การสอบถามพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโดยใช้แบบสอบถาม ตามแนวคิดการดูแลของโรช 5 ด้าน (1987) คือ 1.ความเห็นอกเห็นใจ (Compassion) 2. สมรรถนะในการดูแล (Competence) 3. ความเชื่อมั่นไว้ใจ (Confidence) 4.ความสำนึกถูกต้องทางศีลธรรมและจริยธรรม (Conscience) 5. พันธะผูกพันในการปฏิบัติการดูแล (Commitment) จากคำจำกัดความจะเห็นได้ว่าจากคำจำกัดความ มีทั้งส่วนที่วัดได้โดยตรงโดยการสังเกต และเนื่องจากพฤติกรรมการดูแลมีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรม ผู้กระทำพฤติกรรมจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะบอกถึงพฤติกรรมการดูแล ผู้วิจัยจึงเลือกแบบประเมินพฤติกรรม 2 แบบ คือ

ประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมโดยใช้แบบบันทึกการสังเกต

ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม

เนื่องจากแบบประเมินพฤติกรรมโดยการสังเกต สามารถสังเกตได้เพียงในสถานการณ์ที่เลือกสรร ไม่เป็นพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กทั้งหมด เพื่อให้การประเมินพฤติกรรมครอบคลุมมากขึ้นรวมถึงพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้ และครอบคลุมตามความหมายพฤติกรรมที่ได้ให้คำจำกัดความไว้ ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการประเมินพฤติกรรมด้วยการสังเกตและใช้แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กเพื่อให้ครอบคลุมความหมายของพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ต้องการประเมิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทัศนีย์ นนทะสร (2533) ศึกษาพฤติกรรมกรช่วยเหลือทางการพยาบาล สำหรับนักศึกษาพยาบาลตามแนวทฤษฎีปัญญาทางสังคม โดยให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองที่ 1 ดูตัวแบบสัญลักษณ์จากแถบบันทึกภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กลุ่มทดลองที่ 2 ดูตัวแบบสัญลักษณ์จากแถบบันทึกภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นร่วมกับทำกิจกรรมฝึกการกำกับตนเอง และให้กลุ่มควบคุมอยู่ในสภาพการเรียนการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่ดูตัวแบบและฝึกกำกับตนเองมีพฤติกรรมกรช่วยเหลือทางการพยาบาลในภาพรวมทั้งหมดไม่แตกต่างกับกลุ่มควบคุมและกลุ่มที่ดูตัวแบบอย่างเดียวกั้ในระยะเวลาพัฒนาพฤติกรรมและในระยะติดตามผล แต่เมื่อวิเคราะห์รายย่อยของพฤติกรรมพบว่าในระยะพัฒนาพฤติกรรมมีจำนวน 5 พฤติกรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุม และมีจำนวน 4 พฤติกรรมสูงกว่ากลุ่มที่ดูตัวแบบอย่างเดียว ส่วนในระยะติดตามผลมีจำนวน 3 พฤติกรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุมและกลุ่มที่ดูตัวแบบเพียงอย่างเดียว

ประทีน ศรีเงิน (2534) ศึกษาเปรียบเทียบการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามปกติ เพื่อพัฒนาทัศนคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เลือกห้องเรียน 2 ห้องที่มีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกันสุ่มห้องหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองใช้

การสอนโดยการให้แสดงบทบาทสมมติ ห่องหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมใช้การสอนตามปกติทำการวัดทัศนคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตก่อนและหลังการทดลอง หลังการทดลองกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยบทบาทสมมติมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ศรีสุดา งามขำ (2539) ศึกษาพฤติกรรมการดูแลนักศึกษาพยาบาลของอาจารย์พยาบาลในการสอนในคลินิกและทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า พฤติกรรมการดูแลนักศึกษาพยาบาลของอาจารย์พยาบาลในการสอนทางคลินิกตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจ ความรู้ความสามารถ ความไว้วางใจ การมีจิตสำนึกทางจริยธรรม และ ความยึดมั่นผูกพัน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ปัญญาภรณ์ ชูตั้งกร (2537) ศึกษาวิจัย เรื่อง "มิติการดูแลของพยาบาลไทย" โดยจำแนกมโนทัศน์การดูแลเป็น 4 มิติ คือ มิติเชิงจิตใจ มิติเชิงปรัชญา มิติเชิงโครงสร้าง และ มิติเชิงปฏิสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างทุกภูมิภาคของประเทศไทย เก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์พยาบาล 254 คน และผู้ป่วยทั้งหมด 252 คน ผลการวิจัยพบว่า พยาบาลและผู้ป่วยมีความคิดเห็นและรับรู้ว่าการปฏิบัติดูแลทั้ง 4 มิติ พบว่า ร้อยละของมิติของการดูแลทั้ง 4 มิติ แตกต่างกัน ดังนี้ คือ พยาบาลให้การดูแลมิติเชิงปรัชญามากสุด 94.60 % รองลงมา ได้แก่ มิติเชิงโครงสร้าง 95.29 % มิติเชิงจิตใจ 1.46 % มิติเชิงปฏิสัมพันธ์ 90.51 % ผู้ป่วยได้รับมิติเชิงจิตใจมากที่สุด 87.41 % มิติเชิงโครงสร้าง 86.48 % มิติเชิงปรัชญา 73.72 % มิติเชิงปฏิสัมพันธ์ 68.93 % ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า พยาบาลมีความคิดเห็นว่าการดูแลหรือได้ทำกิจกรรมการดูแลให้ผู้ป่วยในอัตราสูงกว่าร้อยละ 90 แต่การรับรู้การดูแลของผู้ป่วยหรือการดูแลในสายตาของผู้ป่วยต่ำกว่าการรับรู้ของพยาบาลทุกมิติ

พยอม อยู่สวัสดิ์ (2537) ศึกษาประสบการณ์การดูแลผู้ป่วยในการปฏิบัติการพยาบาลวิชาชีพ : การศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การดูแลผู้ป่วยอย่างแท้จริงในการปฏิบัติการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ โดยใช้แบบสอบถามการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากพยาบาลวิชาชีพจากจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโทปีที่ 1 และการพยาบาลเฉพาะทาง จำนวน 90 คน พบว่า พยาบาลมีความเห็นว่าการดูแลในการปฏิบัติการพยาบาลวิชาชีพเป็นการเอาใจใส่ช่วยเหลือเพื่อเยียวยาผู้ป่วย ซึ่งมีความพร้อมในภาวะสุขภาพให้มีความผาสุกและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยพยาบาลยึดปรัชญาสุขภาพ

องค์รวมในการดูแลผู้ป่วยร่วมกับใช้ความรู้และทักษะที่ได้จากการศึกษาและประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติการพยาบาล ผู้วิจัยสร้างทฤษฎีพื้นฐาน เรียกว่า “รูปแบบขององค์รวมการดูแลในการปฏิบัติการพยาบาลตามแนวพุทธธรรม : จิตรู้ขณะดูแลเยียวยา” มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. เงื่อนไขการดูแล คือ ความพร้อมของพยาบาลที่จะให้การดูแล และความต้องการการดูแลของผู้ป่วยและญาติ

2. สถานการณ์เฉพาะในการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อให้การดูแลเยียวยาผู้ป่วยและญาติ คือ สถานะเหตุการณ์ที่ผู้ป่วยต้องการการดูแลจากพยาบาล ได้แก่ เมื่อเกิดความไม่สบายทางร่างกาย จิตสังคม และจิตวิญญาณ ตามความต้องการช่วยเหลือในกิจวัตรประจำวัน การตรวจวินิจฉัยและบำบัดรักษาการเฝ้าระวังและการได้รับตามเทคนิควิธีการพยาบาลตามแผนการรักษา

3. กระบวนการปฏิสัมพันธ์การดูแลเยียวยา คือ กระบวนการในการช่วยเหลือระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย มี 5 ปัจจัยร่วมกัน คือ การอยู่กับผู้ป่วย การสร้างสัมพันธภาพไว้วางใจ การสื่อสารด้วยความเมตตา เชื้ออาหารร่วมกับผู้ป่วยในการแก้ปัญหา สนองความต้องการทางสุขภาพ และการคงสมดุลสติสัมปชัญญะ ใช้ปัญญาความรู้ให้พลังกายใจ และเวลาเพื่อให้เกิดการเยียวยาผู้ป่วย

ผลลัพธ์การดูแลเยียวยา เป็นความรู้สึที่ตรงกันทั้งผู้ป่วยและพยาบาล ในการรู้สึกถึงการให้และการได้รับการดูแลอย่างแท้จริง ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ และพบว่าการแสดงออกทางพฤติกรรมการดูแลในการเอาใจใส่ผู้ป่วย มี 3 ประการ คือ พฤติกรรมที่แสดงออกทางสีหน้าและท่าทาง คำพูด และในการนำเทคนิควิธีการการพยาบาลมาให้การดูแล เป็นพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กลมกลืนกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการดูแลเยียวยาผู้ป่วย มี 5 ข้อ คือ พยาบาลไม่ยึดปรัชญาในคุณค่าความเป็นมนุษย์และ/หรือไม่มีความรู้ในการให้การดูแล ระบบการบริหารไม่เน้นการดูแลผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางแต่เน้นงานตามหน้าที่ การขาดแคลนบุคลากร การขาดอุปกรณ์เครื่องใช้ และสวัสดิการและค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสม และยังพบว่า การดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปฏิบัติการพยาบาลหรือเปรียบเสมือนเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติการพยาบาล

กนกอร ชาวเวียง (2539) ศึกษาการใช้กรณีศึกษาในการสอนภาคปฏิบัติวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชที่ต่อความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขพบว่า ความรู้และเจตคติต่อการดูแล ผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลหลังได้รับการสอนโดยใช้กรณีศึกษาสูงกว่าก่อนทดลองและพบว่า

กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้กรณีศึกษามีความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชสูงกว่าก่อนได้รับการสอนตามปกติ

ธัสมน นามวงษ์ (2540) ศึกษา ผลการสอนโดยใช้กรณีศึกษาต่อความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลที่เน้นจริยธรรม และการดูแลด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยระยะสุดท้ายของนักศึกษาพยาบาล แบบการทดลองคือแบบ 2 กลุ่ม มีการวัดก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มควบคุมและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 16 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้กรณีศึกษา กลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการสอนในแบบวีดิทัศน์และแบบการเขียนจำนวน 3 กรณี รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบวัดความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลที่เน้นจริยธรรมและการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย ผลการวิจัยสรุปว่า

ความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลที่เน้นจริยธรรมและการดูแลด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยระยะสุดท้ายของนักศึกษาพยาบาลในกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลที่เน้นจริยธรรมและการดูแลด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยระยะสุดท้ายของนักศึกษาพยาบาลในกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

กาญจนา ปัญญานนท์วาท (2539) ศึกษาถึงผลการใช้กรณีศึกษาในการสอนในคลินิกที่มีต่อความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรม ในการปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลพบว่าความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติทางการพยาบาลศาสตร์ของนักศึกษาพยาบาลภายหลังการสอนโดยใช้กรณีศึกษาสูงกว่าก่อนได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

สมคิด จันทน์น่วม (2539) ศึกษาพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยของพยาบาลวิชาชีพ ตามการรายงานของตนเองและผู้ป่วยโรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตภาคกลาง โดยใช้กรอบแนวคิดพฤติกรรมดูแลของ Roach (1987) และ พยอ ม อยู่สวัสดิ์ ใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ เก็บข้อมูลจากพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 400 คน และผู้ป่วยแผนกอายุรกรรม ศัลยกรรม และสูติ-นรีเวชกรรม จำนวน 376 คน พบว่า พฤติกรรมดูแลผู้ป่วยตามการ รายงานของพยาบาลวิชาชีพและผู้ป่วยโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง และค่าเฉลี่ยพฤติกรรมดูแลตามการรายงานของพยาบาลวิชาชีพ จำแนกตาม

ประสบการณ์ในแผนกที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน และประสบการณ์การพยาบาลแตกต่างกันโดยรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า พยาบาลที่มีประสบการณ์ในแผนกที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน และมีประสบการณ์การพยาบาลสูงขึ้น จะมีความเข้าใจในการทำงาน เข้าใจในข้อมูลการปฏิบัติ และเข้าใจผู้ป่วยได้ดีกว่าผู้ที่ประสบการณ์การทำงาน และการพยาบาลน้อยกว่า และยังพบว่าพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยของพยาบาลวิชาชีพ ตามการรายงานของผู้ป่วย จำแนกตามแผนก และระยะเวลาอยู่ในโรงพยาบาลต่างกัน ในขณะที่จำแนกตามอายุ และเพศ ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การรายงานพฤติกรรมการดูแลด้านการอยู่กับผู้ป่วยของพยาบาล วิชาชีพในกลุ่มผู้ป่วยสูตินรีเวชสูงกว่าผู้ป่วยแผนกอายุรกรรม ผู้ป่วยที่มีอายุสูงขึ้น จะเข้าใจในพฤติกรรมการดูแลได้ดีกว่าผู้ป่วยที่อายุน้อยกว่าและผู้ป่วยเพศหญิงจะเห็นความสำคัญ ของ พฤติกรรมด้านการมีสัมพันธภาพที่ไว้วางใจ และการอยู่กับผู้ป่วยสูงกว่าผู้ป่วยเพศชาย จากสภาพลักษณะของ ผู้ให้และผู้รับบริการเป็นเพศหญิงจึงสามารถมีปฏิสัมพันธ์ได้มากกว่าผู้ป่วยเพศชาย

วิมลพรรณ ว่องไว (2541) ได้ศึกษาถึงการปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยเด็กของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 615 คน ในจำนวนนี้นักศึกษาพยาบาลจำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 มีการปฏิบัติการดูแลเด็กโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ นักศึกษาพยาบาลจำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 มีการปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยเด็กโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ

Adam(1992) ได้ศึกษาผลการสอนโดยใช้กรณีศึกษาในวิชาสังคมศึกษา หลัง การสอนพบว่าภายใต้การใช้ปฏิสัมพันธ์ของครูและนักเรียนในชั้นเรียนพบว่านักศึกษา มีการคิด วิเคราะห์-ญาณมากขึ้น มีมุมมองที่กว้าง พัฒนาความเชื่อและเจตคติ มีความใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้า มากขึ้นทั้งในและนอกชั้นเรียน ตลอดจนมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าวิธีการสอนโดยกรณีศึกษามีผลต่อ ความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลที่เน้นจริยธรรม และ การดูแลด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วย ระยะสุดท้าย นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาทัศนคติเชิงจริยธรรม ความรู้และเจตคติต่อการดูแล ความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล และมีผลต่อการคิดวิเคราะห์ ญาณ พัฒนาความเชื่อ มีมุมมองที่กว้างขึ้น และมีการใฝ่รู้มากขึ้น นอกจากนี้ มีการศึกษาพฤติกรรม การช่วยเหลือทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ แบนดูรา ซึ่งดูตัวแบบสัญลักษณ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นกรณีศึกษาอย่างหนึ่ง เพราะหลังจากการศึกษาตัว แบบ ต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม ในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งพบว่าสามารถพัฒนาพฤติกรรม การช่วย

เหลือทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการสอนแบบกรณีศึกษา และเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าการนำแนวคิดกรณีศึกษา แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบของแบนดูรา มาสร้างโปรแกรมการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาจะมีผลต่อพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กหรือไม่อย่างไร ซึ่งประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กของนักศึกษาพยาบาลและเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเน้นศาสตร์การดูแลผู้ป่วยซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของวิชาชีพต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

